

DE NEUSHOORN

Neushoorns zijn indrukwekkende dieren. Ze kunnen meer dan 3000 kilo wegen en langer dan vier meter worden. Hun meest opvallende kenmerk is natuurlijk de hoorn op zijn neus. Die heeft ze echter ook veel ellende bezorgd. In dit infoblad lees je van alles over de neushoorn. Onder andere waarom ze zo zeldzaam geworden zijn. En wat het Wereld Natuur Fonds doet om deze bijzondere dieren te behouden.

Vijf soorten

witte neushoorn, moeder met jong

In de oertijd zijn er wel 165 soorten neushoorns geweest. Ze kwamen bijna over de hele wereld voor. Nu zijn er nog maar vijf soorten. Daarvan leven er drie in Azië en twee in Afrika. Alle vijf soorten neushoorns zijn in gevaar. De afgelopen vijftig jaar is het aantal neushoorns met meer dan tachtig procent afgenomen! Sommige soorten dreigen helemaal te verdwijnen.

Harige reuzen

Ongeveer vijftig miljoen jaar geleden verschenen de eerste leden van de neushoornfamilie op aarde. Ze leken op kleine paarden: ze hadden lange slanke poten en geen hoorn op hun neus. Hoornloos was ook de *Paraceratherium* (of *Indricotherium*). Deze werd wel zes meter hoog en kon 25 ton wegen, vier keer zo zwaar als de Afrikaanse olifant. In Noord-Amerika zijn de sporen gevonden van de eerste hoorndragende neushoorns. Deze hoorndragers moeten tussen de vijftentwintig en veertig miljoen jaar geleden geleefd hebben, maar hoe ze er precies uitzagen weten we niet. Een beroemdheid is de wolharige neushoorn, die tegelijk met de wolharige mammoet leefde. In een grot in de Franse Dordogne zijn 30.000 jaar oude rotstekeningen gevonden waarop deze harige reuzen staan afgebeeld.

zwarte neushoorn

Zwaarlijvige dikhuid

De tegenwoordige neushoorns zijn een stuk kleiner dan in sommige oerneushoorns, maar het zijn nog steeds reusachtige dieren. De witte neushoorn is de grootste soort en heeft soms een gewicht van maar liefst 3600 kilo. Na de olifant is de witte neushoorn dan ook het zwaarste landdier van onze tijd. Met dat enorme gewicht kan de neushoorn toch nog hard lopen. De zwarte neushoorn kan zelfs een snelheid van 50 kilometer per uur bereiken. Soms worden neushoorns dikhuiden genoemd, net als olifanten of nijlpaarden. De huid van een neushoorn is zes keer dikker dan je van een dier van zijn formaat zou verwachten. De Indische en de Javaanse neushoorns hebben diepe plooiën in hun huid. Het lijkt net of ze een harnas dragen. Ondanks hun dikke huid hebben neushoorns toch veel last van bloedzuigende parasieten zoals teken.

In Afrika hebben neushoorns vaak gezelschap van ossenpikkers. Deze vogels eten teken en andere lastige beestjes waar de neushoorn zelf niet bij kan.

Door de plooiën en bobbels lijkt de huid van de Indische neushoorn op een pantser.

Rino

De neushoorn wordt ook wel 'rino' genoemd. Dat komt uit het Grieks en betekent 'neus'. Het Griekse woord voor 'hoorn' is 'ceros'. Plak die twee Griekse woorden aan elkaar en je krijgt de officiële wetenschappelijke naam voor neushoorn: rinoceros. Dat is nogal een mond vol. Vandaar dat veel mensen liever kortweg 'rino' zeggen.

Hoorn, neus en tanden

De hoorn bestaat uit hetzelfde materiaal als haren en nagels en groeit vanuit de huid. Anders dan bij de hoorns van andere hoefdieren zit er geen bot in. Niet alle neushoorns hebben maar één hoorn. Sommige soorten hebben er twee en zwarte neushoorns hebben soms zelfs een derde. En de vrouwelijke Javaanse neushoorn heeft vaak een hele kleine hoorn of helemaal geen.

Neushoorns kunnen slecht zien, maar met hun oren is niets mis. Ruiken kunnen ze nóg beter. Neushoorns 'kijken' gewoon met hun neus en oren. Een opmerkelijk verschil tussen de Afrikaanse en de Aziatische neushoorn soorten zit in de mond. De Afrikaanse neushoorns hebben geen snijtanden, de Aziatische wel. De Indische neushoorn heeft in zijn onderkaak zelfs lange puntige tanden. Daarmee kan hij een belager gemeen verwonden.

Potige dieren

Neushoorns hebben stevige poten. Dat moet ook wel, met zo'n zwaar lijf. Toch lopen ze op hun tenen. Ze hebben erg dikke, stevige nagels oftewel: hoeven. Neushoorns horen dan ook bij de hoefdieren. Aan elke poot hebben ze drie hoeven, net als tapirs waar neushoorns het meest verwant aan zijn. Neushoorns, tapirs en paarden (met één hoef per voet) horen bij de onevenhoevigen. Ze zijn meer aan elkaar verwant dan aan de evenhoevigen, waar onder andere de runderen, varkens en herten bij horen.

Indische neushoorn, moeder met jong

Jonge witte neushoorn: nog zonder hoorn op zijn neus.

Samen of alleen

Witte neushoorns leven soms samen met een paar soortgenoten. De andere neushoorns trekken meestal alleen op. Ze grazen of drinken wel eens samen, maar gaan dan weer ieder hun eigen weg. Als je er twee samen ziet is dat meestal een moeder met haar jong. Of natuurlijk een mannetje en een vrouwtje die willen paren. Buiten de paartijd bemoeien de mannetjes en vrouwtjes zich weinig met elkaar. En zelfs tijdens de paartijd zijn ze niet altijd even vriendelijk. Een Indisch mannetje kan dan behoorlijk agressief zijn.

Veel groenvoer

Alle neushoorns zijn planteneters. Ze eten veel: vaak tientallen kilo's per dag. En ze drinken nog meer: dagelijks soms wel tachtig liter water. De witte neushoorn eet voornamelijk gras. Met zijn brede lippen maait hij dat van de Afrikaanse savannes. De andere neushoorns eten vooral bladeren en twijgen. Vooral bij de zwarte neushoorn is duidelijk te zien hoe hij naar die takjes grijpt: met zijn puntige bovenlip. Eén enkele zwarte neushoorn eet soms wel 250 jonge boompjes op één dag. Van scherpe stekels trekt hij zich niks aan.

De Sumatraanse neushoorn heeft zwaar te lijden onder de jacht en ontbossing.

Neushoornkinderen

Een neushoorn is tussen de veertien en zestien maanden zwanger. Het jong wordt zonder hoorn geboren en is enkele tientallen kilo's zwaar. Na een minuut of tien kan de kleine neushoorn al op eigen poten staan. De eerste paar jaar blijft het dicht bij de moeder. Pas na drie of vier jaar kan er weer een jong worden geboren.

NEUSHOORN-RECORDS

De witte neushoorn is de grootste van de vijf neushoornsoorten. Na de Afrikaanse en de Aziatische olifant is de witte neushoorn zelfs het grootste landdier van deze tijd.

GEWICHT: 3600 kilo
LENGTE (KOP-KONT): 5 meter
SCHOUDEURHOOGTE: 185 cm
HOORN: tot 158 cm

Neushoorns bedreigd

Neushoorns hebben weinig natuurlijke vijanden. De grootste bedreiging is de mens. Ze leven op plekken waar water en groen te vinden zijn: graslanden en bossen. Hun leefgebieden komen in gevaar. De vruchtbare graslanden worden ingenomen als landbouwgrond. Bossen worden gekapt. Als de neushoorns hun leefgebied kwijtraken, kunnen ze nergens meer naar toe.

Kostbare hoorn

De hoorn van de neushoorn is gewild. Volgens sommige Aziatische culturen zou die over magische krachten beschikken. Er werden geneesmiddelen tegen koorts, stuipen, neusbloedingen en andere kwalen van gemaakt. Omdat een levende neushoorn zijn hoorn niet zomaar laat afzagen wordt er al eeuwen op deze dieren gejaagd. Hoewel wetenschappers er geen bewijs voor hebben gevonden geloven nog steeds veel Aziaten in de geneeskrachtige werking van de hoorn. Veel apotheken houden de traditie in stand en verkopen naast gewone medicijnen ook middelen gemaakt van tijgers en neushoorns. De laatste jaren gaan zijn er in Azië mensen die beweren dat de hoorn helpt om van kanker te genezen. Er zijn daardoor nog steeds Aziatische mensen die veel geld voor de hoorn van neushoorns willen betalen.

In Jemen heeft de hoorn van de neushoorn ook een bijzondere betekenis. In dit Arabische land is het bezit van een jambiya de hartenwens van veel mannen: een dolk met een mooi versierd handvat, liefst van hoorn van een neushoorn. Jemen heeft de handel in deze hoorns verboden, toch komen er illegaal nog steeds het land binnen omdat de mensen er zoveel geld voor over hebben.

jonge Indische neushoorn

Medicijnen waarin hoorn van neushoorns is verwerkt. Veel Aziaten geloven in de geneeskrachtige werking ervan. Zo zou de hoorn kanker genezen. De werkzaamheid is nooit wetenschappelijk bewezen.

Slachting en succes in Afrika

In Afrika leven de witte en de zwarte neushoorn. Met de witte neushoorns gaat het weer redelijk goed. Dat wil zeggen: met de ondersoort uit zuidelijk Afrika. In het begin van deze eeuw waren er daar nog ongeveer honderd van deze dieren, maar door goede bescherming zijn het er inmiddels weer meer dan 20.000. Met de noordelijke witte neushoorn ging het helaas andersom. Rond 1980 waren er nog duizend, tien jaar later waren er nog maar een stuk of dertig van over en ook die zijn nu uitgeroeid. De paar die nu weer in het wild leven komen uit een dierentuin. De zwarte neushoorn kwam ooit in het grootste deel van Afrika voor. Het moeten er meer dan een miljoen zijn geweest. In de jaren zeventig waren er nog 65.000, tegenwoordig zijn er minder dan 5000.

witte neushoorn

NEUSHOORN VAN HOORN TOT STAART

hoorn

De hoorn van de neushoorn bestaat uit hoornstof. Er zit geen kern van been in, zoals bij de hoorns van een koe. De hoorn groeit elk jaar ongeveer 7 centimeter, maar slijt ook.

oog

De neushoorn ziet slecht.

huid

Zo dik als een dubbele boterham.

lip

De zwarte neushoorn heet ook wel 'puntlipneushoorn'. Met zijn spitse bovenlip plukt hij takjes en bladeren van struiken.

neus

Met zijn grote neusgaten kan een neushoorn veel lucht opsnuiven. Als de wind hun kant op staat, kan hij een mens van kilometers afstand ruiken.

hoef

Aan elke poot drie hoeven. Hij hoort bij de 'onevenhoevigen', net als paarden en tapirs.

staart

Staart met kwast van stevige haren. Om vliegen mee weg te slaan.

zwarte neushoorn

Opkomst en ondergang in Azië

In Azië leven drie soorten neushoorns: de Indische, de Sumatraanse en de Javaanse neushoorn. De Indische neushoorn is de meest voorkomende soort in Azië. Begin vorige eeuw waren er minder dan 200, maar inmiddels zijn het er meer dan 3000. Met de Javaanse en de Sumatraanse neushoorns is het een stuk slechter gesteld. De Javaanse neushoorn kwam ooit in heel Zuidoost-Azië voor. Nu zijn er nog ongeveer 50 tot 60 van deze dieren in Indonesië en minder dan 10 in Vietnam. Van de Sumatraanse neushoorns zijn er nog hooguit 300.

Wereld Natuur Fonds in actie

Het Wereld Natuur Fonds werkt over de hele wereld aan de bescherming van neushoorns. Allereerst natuurlijk door te zorgen dat er goed beschermde gebieden zijn waar neushoorns veilig kunnen leven. In veel landen helpt het Wereld Natuur Fonds parkwachters te trainen en zorgt dat ze goed materiaal hebben om hun werk te doen. Waar mogelijk worden beschermde gebieden met elkaar te verbonden zodat de neushoorns zich kunnen verplaatsen als ze op zoek zijn naar voedsel of een partner. In de Zuid-Afrikaanse provincie Kwazulu Natal en in Nepal worden neushoorns vanuit een gebied waar het goed met ze gaat uitgezet in nieuwe beschermde gebieden. Zo hebben ze meer ruimte en is het risico kleiner dat de soort alsnog door ziektes of natuurrampen uitsterft.

De zwarte neushoorn eet vooral twijgen.

HOEVEEL ZIJN ER NOG?

ZWARTE NEUSHOORN: ± 5000

WITTE NEUSHOORN: ± 20.000

INDISCHE NEUSHOORN: ± 3000

JAVAANSE NEUSHOORN: ± 40

SUMATRAANSE NEUSHOORN: < 200

Voor het vervoer moeten neushoorns verdoofd worden. Dat mag niet te lang duren want dat is ongezond voor zo'n groot dier. In Zuid-Afrika gaan neushoorns daarom per helikopter van het ene naar het andere beschermde gebied. Een half uurtje later ontwaken ze in een ander veilig gebied.

Wetten en controle

Het is heel belangrijk om de neushoorns ook wettelijk te beschermen. Ze moeten officieel worden beschermd in de landen waar ze leven én internationaal moet de handel in de hoorn van neushoorns verboden worden. Voor dat laatste is een speciaal verdrag gemaakt dat CITES wordt genoemd. De regeringsleiders van de inmiddels bijna 180 landen hebben in het CITES-verdrag beloofd dat ze de handel in bedreigde dieren en planten zullen bestrijden. Helaas zijn deze afspraken niet genoeg om de handel in hoorns helemaal stop te zetten. Het duizend jaar oude geloof in de magische kracht is nu eenmaal niet snel te veranderen. Het Wereld Natuur Fonds helpt traditionele Aziatische dokters te zoeken naar andere medicijnen, zonder neushoorn of andere bedreigde dieren.

Met de neushoorns in sommige gebieden gaat het dankzij de bescherming weer goed, maar er is nog veel werk te doen. De neushoorns zijn nog lang niet overal veilig. Gelukkig zijn steeds meer mensen het met het Wereld Natuur Fonds eens: deze bijzondere dieren mogen niet uitsterven.

De 5 neushoorns

Witte neushoorn

Met een maximumgewicht ver over de drie ton is de witte neushoorn de grootste soort. Hij is niet wit van kleur maar grijs. Zijn naam dankt aan zijn brede bovenlip. Hollandse boeren in zuidelijk Afrika noemden hem vanwege die lip 'wijd'. De Engelsen hebben dat in 'white' (wit) vertaald. Hij heeft twee hoorns waarvan de voorste gemiddeld zestig centimeter lang is maar soms wel anderhalve meter.

zwarte neushoorn

Zwarte neushoorn

Deze neushoorn kan verrassend snel zijn. Gewoonlijk heeft hij twee hoorns, heel soms drie. De voorste hoorn is de grootste en gemiddeld vijftig centimeter lang, maar kan ook meer dan een meter lang zijn. De kleur van de zwarte neushoorn is niet zwart maar grijs, net als de witte neushoorn. Een belangrijk kenmerk is zijn puntige bovenlip. Hij wordt daarom ook wel 'puntlip-neushoorn' genoemd.

Indische neushoorn

De Indische neushoorn is de grootste neushoorn in Azië en niet veel kleiner dan de witte. Hij kan zo'n 2700 kilo wegen. Hij heeft één hoorn die twintig tot zestig centimeter lang wordt. Zijn geplooide huid lijkt te bestaan uit gepantserde bobbelige platen. Daarom wordt hij ook wel 'pantser-neushoorn' genoemd.

Javaanse neushoorn

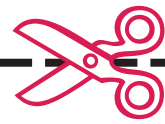
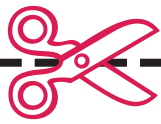
Deze neushoorn lijkt op de Indische maar hij is wat kleiner. Ook zijn huid is geplooid maar minder bobbelig dan die van de Indische neushoorn. Het mannetje heeft één hoorn die tot 25 centimeter lang kan worden. Vrouwelijk neushoorns hebben een kleinere hoorn, soms niet meer dan een bobbeltje.

Sumatraanse neushoorn

Dit is de kleinste van de vijf neushoorns. Hij weegt minder dan 1000 kilo en is ook de enige harige soort. De jongen worden met veel haar geboren, dat later roodbruin kleurt. De oudere dieren zijn kaler en donkerder. De Sumatraanse neushoorn is de enige Aziatische soort met twee hoorns. De voorste hoorn is meestal niet langer dan 25 centimeter, maar kan tachtig centimeter worden. De tweede hoorn is veel kleiner en bij de vrouwelijke neushoorns vaak afwezig.

Uitgave:	Wereld Natuur Fonds	Wereld Natuur Fonds	Servicelijn:
Tekst en samenstelling:	Geert-Jan Roebers	Driebergseweg 10	0800 - 1962
Productie en eindredactie:	Wereld Natuur Fonds, Brigit Hietbrink	3708 JB Zeist	(gratis)
Vormgeving:	Graphic Leusden	Postbus 7	info@wnf.nl
Fotografie:	WWF-Canon, Martin Harvey, Mike Griffiths, Michel Gunther, Jeff Foott, Green Renaissance, naturepl.com, Mark Carwardine, Tony Heald, National Geographic Stock, Steve Raymer, WWF	3700 AA Zeist	www.wnf.nl

Als WNF-Ranger krijg je 6 keer per jaar het magazine Ranger Report, een leuk welkomstcadeau en gratis toegang (of korting) bij de leukste dierentuinen en attractieparken. Meer weten? www.wnfrangers.nl

De witte neushoorn is de zwaarste neushoorn.

Javaanse neushoorn, gemaakt met 'fotoval'.

witte neushoorn, moeder met jong

Indische neushoorn, moeder met jong

zwarte neushoorn

Indische neushoorn